

Ministerieel besluit tot definitieve bescherming als monument van de Duitse observatiepost 's Graveneik uit de Eerste Wereldoorlog in Staden

DE VLAAMSE MINISTER VAN BUITENLANDS BELEID EN ONROEREND ERFGOED,

Gelet op het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 6.1.1;

Gelet op het besluit van de Vlaamse Regering van 25 juli 2014 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, artikel 6, 1°;

Gelet op het ministerieel besluit van 20 december 2016 tot voorlopige bescherming als monument van de Duitse observatiepost 's Graveneik uit de Eerste Wereldoorlog in Staden;

Gelet op het openbaar onderzoek dat gehouden is van 26 januari 2017 tot en met 26 februari 2017 en waarvan de behandeling van de bezwaren is opgenomen in bijlage;

Overwegende dat het waarderend onderzoek, waarvan de resultaten zijn opgenomen in het beschermingsdossier, de erfgoedwaarde van de Duitse observatiepost 's Graveneik uit de Eerste Wereldoorlog aantoont;

Overwegende dat de Duitse observatiepost 's Graveneik uit de Eerste Wereldoorlog als monument historische waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

De bunker heeft een belangrijke historische waarde als observatiepost die hier in 1917 is opgetrokken op de flank van de hoogte bij 's Graveneik, tussen de *Flandern I Stellung* en de *Artillerie-Schutz-Stellung*. Vanaf deze observatiepost was een fenomenaal zicht mogelijk in de richting van het Houthulstbos. Door de bunker net niet op de top van de heuvelrug op te trekken, was het voor de vijand moeilijker om het silhouet van de bunker te ontdekken. De historische contextwaarde is dus heel hoog. Wellicht stond deze observatiepost in verband met het vlakbij gelegen *Lichtsignalstation*. Inscripties op de buitenmuur, met namen en het jaartal 1917, bevestigen dat de bunker in 1917 is opgetrokken.

Tijdens het *Bevrijdingsoffensief* is zwaar gevochten bij de hoogte van 's Graveneik. Tijdens dit offensief boden de Duitsers fel verzet tegen de Belgische aanvallen tussen Stampkot en Terrest. Pas nadat de Duitsers zich teruggetrokken hadden, kon de hoogte bij 's Graveneik op 30 september 1918 ingenomen worden;

Overwegende dat de Duitse observatiepost 's Graveneik uit de Eerste Wereldoorlog als monument architecturale waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

Als zijnde een uniek bewaarde observatiepost. Typische kenmerken zijn de observatiegleuven aan zuidwestelijke zijde. Door de dakrand boven deze observatiegleuven te laten uitkragen, konden deze moeilijker door de vijand getroffen worden. Heel uniek zijn de specifieke, getrapte openingen in het dak. Dergelijke openingen komen onder meer voor op grondplannen voor observatieposten voor de artillerie uit 1916;

Overwegende dat de Duitse observatiepost 's Graveneik uit de Eerste Wereldoorlog als monument technische waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

Als betonnen constructie, die specifiek voor militaire doeleinden werd opgetrokken. Deze betonnen constructie met zijn bouwtechnische kenmerken van zowel bovengrondse als

ondergrondse aard, getuigt van het belang en de evolutie van de betonbouw in de stellingenoorlog, die de Eerste Wereldoorlog geworden was. Nooit eerder werden zo massaal betonnen verdedigingsconstructies opgetrokken als tijdens de Eerste Wereldoorlog. Daar waar er in de eerste oorlogsjaren werd geïmproviseerd en geëxperimenteerd met allerlei typologieën en toegepaste technieken in de betonbouw, evolueerde men geleidelijk naar zo sterk en efficiënt mogelijk uitgedokterde standaardontwerpen, die in sommige gevallen voor meerdere doelen konden gebruikt worden. Tijdens het interbellum en de Tweede Wereldoorlog zou dit leiden tot de massale uitbouw van heuse bunkerstellingen, met bunkers die tot in het kleinste detail waren gestandaardiseerd;

Overwegende dat de Duitse observatiepost 's Graveneik uit de Eerste Wereldoorlog als monument culturele waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

Als materiele getuige van de *Grooten Oorlog*, die Vlaanderen jarenlang in zijn greep had en het leven van ontelbaar veel mensen ingrijpend tekende of volledig verwoestte. De Eerste Wereldoorlog was een internationale gebeurtenis bij uitstek, met West-Vlaanderen als één van de strijdtoneelen waar honderdduizenden mannen uit de hele wereld vochten. De herinnering aan de Eerste Wereldoorlog kent nog steeds een breed maatschappelijk en internationaal draagvlak,

BESLUIT:

Artikel 1. Met toepassing van artikel 6.1.1 tot en met artikel 6.1.11 van het Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013 en artikel 6.2.1 van het Onroerendergoedbesluit van 16 mei 2014 worden de volgende onroerende goederen definitief beschermd als monument:

Duitse observatiepost 's Graveneik uit de Eerste Wereldoorlog, Klerkenstraat 20 in Staden, bekend ten kadaster Staden, 1ste afdeling, sectie E, 487L3 (deel) en deel van het openbaar domein.

De definitief beschermde onroerende goederen zijn aangeduid op het plan dat als bijlage bij dit besluit wordt gevoegd.

De fotoregistratie van de fysieke toestand van de definitief beschermde goederen wordt als bijlage bij dit besluit gevoegd.

Art. 2. §1. Het monument heeft de volgende erfgoedwaarden:

- 1° historische waarde;
- 2° architecturale waarde;
- 3° technische waarde;
- 4° culturele waarde.

§2. De erfgoedelementen en de erfgoedkenmerken van het monument zijn:

Betonnen militaire post met aan toegangzijde een bijkomend muurtje. Het beton is gegoten tegen een houten bekisting. Het wapeningsijzer is – voor zover zichtbaar – samengevlochten in rechthoekig verband: de verticale ijzers hebben een diameter van 11 mm, de horizontale ijzers zijn 9 mm dik. In het beton zitten grote holtes. Als aggregaat is gebruik gemaakt van een middelgrote kiezel. Hier en daar zijn in het plafond en de muren bruinrode bakstenen te zien. Aan de binnenkant heeft het beton een zeer korrelige structuur.

De constructie heeft een grondplan in de vorm van een trapezium, waarbij de noordoostelijke achtermuur (820 cm) breder is dan de zuidwestelijke muur (635 cm) aan frontzijde. Het dak is ongeveer 130 cm dik, met aan zuidwestelijke zijde een overkragende dakrand boven de observatiegleuven. Op deze zuidwestelijke zijde zijn inscripties terug te vinden, met tot driemaal toe het jaartal 1917. In de noordwestelijke hoek staat onder meer "Delameilleure Emeric 1917".

De drie toegangen aan noordoostelijke zijde worden bijkomend afgeschermd door een muur (hoogte 160 x lengte 710 x diepte 35 cm). Het loopvlak tussen bunker en muur kan bereikt worden via drie treden.

De meest noordelijke en zuidelijke ruimte vormen nagenoeg elkaars spiegelbeeld. Opvallende elementen zijn de gleuven in de zuidwestelijke muur van ongeveer 80 cm breedte die naar buiten toe verbreden tot ongeveer 125 cm (observatiegleuven). Deze gleuven zitten hoog tegen het plafond.

De ruimtes zijn bijna 2 m hoog. In de zuidoostelijke en noordwestelijke muren steekt telkens een kleine nis. In het plafond van deze ruimtes zit een opening van ongeveer 70 x 70 cm die 50 cm hoger verkleint tot 30 x 30 cm. In de middelste ruimte steekt geen gleuf in de zuidwestelijke muur. Het plafond is aan zuidwestelijke zijde 190 cm hoog, maar verhoogt aan noordoostelijke zijde tot 235 cm. In dit hogere deel steekt een vierkante opening van 30 cm.

Het is eigen aan bunkers dat er in de ondergrond in en rond de bunker constructieve elementen of militaire infrastructuur zitten die rechtstreeks verband houden met de bunker, zoals vloerplaten, waterafvoersystemen of bekabeling.

Art. 3. Voor het beschermde monument gelden de volgende beheersdoelstellingen:

- 1° de bescherming beoogt het behoud van de betonnen bunker met muurtje;
- 2° de algemene doelstelling van de bescherming is meer bepaald het behoud van de erfgoedkenmerken en -elementen die de basis vormen voor de erfgoedwaarden, waaronder de betonnen militaire post met de oorspronkelijke indeling en afwerking, inclusief het muurtje, loopvlak en trapjes aan toegangszijde, de overkragende dakrand aan zuidwestelijke zijde, de openingen en nissen in muren en dak, de inscripties aan zuidwestelijke zijde;
- 3° de erfgoedwaarden van de bunker en de leesbaarheid ervan zouden desgevallend versterkt kunnen worden door het verwijderen van de materialen, schroot, bouwafval of rommel op, tegen en in de betonnen post. Ook de spontane opslag van bomen en struiken zou omzichtig verwijderd kunnen worden. Aarde en grasbegroeiing, tijdens de oorlog aangelegd op het dak van de bunker, of mosbegroeiing op de muren, vallen hier niet onder;
- 4° het droog houden van de bunker door gepaste maatregelen tegen waterinsijpeling met name het afdekken van eventuele openingen in het dak zonder de luchtcirculatie te wijzigen, bevordert de instandhouding van de erfgoedkenmerken en erfgoedelementen;
- 5° in voorkomend geval kan er gezocht worden naar maatregelen om grondwater in de bunker permanent te vermijden, in overeenstemming met de specifieke landschappelijke context;
- 6° conserverende maatregelen (roestwerende behandeling) voor blootliggende ijzeren onderdelen bevorderen de instandhouding van de ijzeren erfgoedelementen op zich en het omliggende beton, dat beschadigd zou kunnen worden door uitzettende corrosie;
- 7° conserverende maatregelen voor houten onderdelen bevorderen de instandhouding van de houten erfgoedelementen.

Art. 4. De zakelijkrechthouder en de gebruiker van het beschermde monument zijn verplicht de instandhouding en het onderhoud ervan te verzekeren door:

- 1° het goed als een goede huisvader te beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen te nemen tegen schade ten gevolge van brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- 2° de toestand van het goed regelmatig te controleren;
- 3° regulier onderhoud uit te oefenen;
- 4° onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen te nemen in geval van nood.

Art. 5. Voor de volgende handelingen aan het beschermde monument moet een toelating worden aangevraagd:

- 1° het plaatsen, slopen, verbouwen of heropbouwen van een constructie;

- 2° het verwijderen, vervangen, wijzigen of verstevigen van constructieve elementen;
- 3° het verwijderen, vervangen of wijzigen van historische materialen en het toepassen van behandelingen met als doel de historische materialen te reinigen, te herstellen, te verduurzamen of te beschermen tegen verweer en aantasting;
- 4° het uitvoeren van de volgende werken aan het dak en de buitenmuren van constructies:
 - a) het verwijderen, vervangen of wijzigen van dakbedekking;
 - b) het verwijderen van voegen en het hervoegen;
 - c) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van de kleur, textuur of samenstelling van de afwerkingslagen;
 - d) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van buitenschrijnwerken, deuren, ramen, luiken, poorten, inclusief de al dan niet figuratieve beglazing, beslag, hang- en sluitwerk;
 - e) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van aard- en nagelvaste elementen, smeedijzer en beeldhouwwerk, inclusief nieuwe toevoegingen;
 - f) het aanbrengen, vervangen of wijzigen van opschriften, publiciteitsinrichtingen of uithangborden, met uitzondering van verkiezingspubliciteit en met uitzondering van publiciteitsinrichtingen, waarbij wordt bekendgemaakt dat het goed te koop of te huur is, op voorwaarde dat de totale maximale oppervlakte niet meer bedraagt dan 4 m²;
- 5° het uitvoeren van de volgende omgevingswerken:
 - a) het plaatsen of wijzigen van bovengrondse en ondergrondse nutsvoorzieningen en leidingen;
 - b) het plaatsen of wijzigen van afsluitingen, met uitzondering van gladde schrikdraad en prikkeldraad ten behoeve van veekering;
 - c) het aanleggen, structureel en fundamenteel wijzigen of verwijderen van wegen en paden;
 - d) het aanleggen of wijzigen van verharding met een minimale gezamenlijke grondoppervlakte van 30 m² of het uitbreiden van bestaande verhardingen met minimaal 30 m², met uitzondering van verhardingen geplaatst binnen een straal van 30 m rond een vergund of een vergund geacht gebouw;
 - e) het plaatsen of wijzigen van straatmeubilair, met uitzondering van niet-aard- en niet-nagelvaste elementen en verkeersborden vermeld in artikel 65 van het Koninklijk Besluit van 1 december 1975 houdende algemeen reglement op de politie van het wegverkeer en van het gebruik van de openbare weg;
 - f) het aanleggen van sport- en spelinfrastructuur of parkeerplaatsen;
 - g) graafwerken in functie van het bouwen, verbouwen of heropbouwen van constructies;
 - h) het aanplanten, vellen, rooien en ontstronken van bomen;
 - i) het plaggen en het afvoeren van de plaggen.

Voor het interieur:

- 1° het uitvoeren van destructief materiaaltechnisch onderzoek;
- 2° het uitvoeren van structurele werken en het toevoegen van nieuwe structuren;
- 3° het verwijderen, vervangen of wijzigen van historische materialen en het toepassen van behandelingen met als doel de historische materialen te reinigen, te herstellen, te verduurzamen of te beschermen tegen verweer en aantasting;
- 4° het verwijderen, vervangen of wijzigen van plafonds, gewelven, vloeren, trappen, binnenschrijnwerken, inclusief de al dan niet figuratieve beglazing, lambrisering, beslag, hang- en sluitwerk, en van de waardevolle interieurdecoratie;
- 5° het bepleisteren van niet-bepleisterde elementen of het bepleisteren met een andere samenstelling of textuur, alsook het ontleisteren van bepleisterde elementen;
- 6° het beschilderen van ongeschilderde elementen of het schilderen in andere kleuren of kleurschakeringen of met een andere verfsoort dan de aanwezige.

Er is geen toelating vereist voor het onmiddellijk nemen van passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen in geval van nood, noch voor de uitvoering van regulier onderhoud.

Brussel,

29 SEP. 2017

De Vlaamse minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed,

A handwritten signature in black ink, consisting of a long horizontal stroke followed by several smaller, connected loops and a final upward stroke.

Geert BOURGEOIS